Motion

1976/77: 141

av herr Werner m. fl.
om arbetstidsförkortning

Sammanfattning. Skälen för en allmän arbetstidsförkortning är många. Hetsen och jäktet på arbetsplatserna ökar ständigt. Det för i sin tur med sig ökade sjukskrivningar och en ökad utslagning från arbetsmarknaden. För att försvara sig mot detta utnyttjande måste de arbetande kämpa för tidlöner i stället för prestationslöner och för kontroll över produktionsprocessen. Men kampen för arbetstidsförkortning spelar också en viktig roll.

En förkortning av arbetstiden kommer inte att lösa alla problem. Mot de många gånger osunda och ofta direkt hälsovådliga arbetsförhållandena krävs omfattande åtgärder inom arbetsmiljön. Men en arbetstidsförkortnning kommer att spela en viktig roll för lönarbetarnas hälsa och medverka till en minskande utslagning.

Ännu ett skäl för en arbetstidsförkortning är att koncentrationsprocessen på arbetsmarknaden gjort att över en miljon människor har en sammanlagd arbets- och restid på mer än tio timmar per dag. Vidare skulle en allmän arbetstidsförkortning skapa fler arbetstillfällen, vilket är nödvändigt för att garantera allas rätt till arbete och framför allt för att kvinnorna skall komma ur den förnedrande rollen som reservarbetskraft.

I motionen krävs att sju timmars arbetsdag genomförs under år 1977 och att sextimmarsdagen genomförs senast 1980 samt att arbetstidsförkortningen genomförs ännu snabbare för skiftarbetande och andra grupper med pressande och hälsofarliga jobb.

Vänsterpartiet kommunisterna ställer nu för fjärde året i rad kravet på en arbetstidsförkortning. Vi anser att sjutimmarsdagen bör genomföras redan år 1977 och sextimmarsdagen senast år 1980.

Efter hand som detta rättmätiga krav har kommit att omfattas av allt fler människor, har man från borgerligt och socialdemokratiskt håll funnit det nödvändigt att försöka ta udden av kravet genom att presentera olika dellösningar. Från socialdemokratiskt håll presenterade man först förslaget om sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar. Detta förslag tillbakavisades emellertid av det socialdemokratiska kvinnoförbundet men har sedan tagits upp av de borgerliga partierna. Efter att ha stötts och blötts i olika sammanhang har försöken att göra arbetstidsförkortningen till en fråga för enbart småbarnsföräldrar nu resulterat i en konstruktion som socialdemokraterna och de borgerliga partierna tycks vara i stort sett överens om. Det är en konstruktion som inte är artskild från den ursprungliga socialdemokratiska och därför måste bemötas med samma kritik, bl. a. att majoriteten småbarnsföräldrar inte kommer att kunna utnyttja reformen av rädsla för

att bli diskriminerade på arbetsmarknaden, att kravet på arbetstidsförkortning inte får reduceras till att vara enbart ett familjekrav och att arbetstidsförkortningen skall betalas av arbetsköparna och inte av statskassan. Detta är också några av anledningarna till att vpk inte kan stödja någon av de föreslagna dellösningarna.

Även det gamla vpk-kravet om en femte semestervecka finns med i bilden av det gamla regeringspartiets och de nya regeringspartiernas försök att dämpa opinionen för en arbetstidsförkortning. Den frågan håller nu på att närma sig sin lösning, och regeringen har aviserat en proposition om en femte semestervecka under våren. Detta är bra. Vpk kommer att hälsa förslaget med glädje. Men vi vill redan nu understryka att en förlängning av semestern med en vecka inte i något avseende påverkar det berättigade i kravet på en arbetstidsförkortning.

Skälen för en arbetstidsförkortning är många, och vi skall här återigen upprepa några av de viktigaste.

Arbetsköparna strävar ständigt efter att ta ut mer arbete av varje enskild arbetare. Detta leder till en oavbruten stegring av betsen och jäktet på arbetsplatserna. Detta för i sin tur med sig ökning av sjukskrivningar och utslagning från arbetsmarknaden. Lönarbetarna måste försvara sig mot detta utnyttjande. Det måste ske genom att de arbetande skaffar sig kontroll över produktionsprocessen och kämpar för tidlöner i stället för prestationslöner. Kampen för dessa förändringar måste ständigt föras. Ett led i denna kamp är en förkortning av arbetsdagen. Kravet på arbetstidsförkortning måste således ses som en försvarsåtgärd från lönarbetarnas sida. Den skall betalas av kapitalet och tas av de vinster som kapitalägarna redan tillskansat sig på lönarbetarnas bekostnad.

Betsen och jäktet på arbetsplatserna försöker arbetsköparna ständigt förringa betydelsen av, liksom de tillbakavisar påståenden om ökade krav på arbetsmarknaden. Men utslagningen talar sitt tydliga språk, liksom sjukskrivningarna gör det. År 1961 fanns det 160 000 människor i skyddat arbete, beredskapsarbete, arbetsmarknadsutbildning eller som var förtidspensionerade. År 1970 var summan 255 000, och 1976 torde siffran ha stigit till över 400 000.

Om relationstalet från en undersökning som gjordes 1973 fortfarande står sig, kan inte fler än ca 40 000 av dessa räkna med att få jobb på öppna marknaden igen.

Samtidigt har under de senaste åren sjukfrånvaron stigit mycket kraftigt. Det gäller både långtids- och korttidsfrånvaron. SAF har i en propagandaskrift gjort internationella jämförelser, som skulle visa att de svenska arbetarna är mer sjukskrivna än arbetare i andra industriländer. Samtidigt hävdar man att sjukligheten inte är högre bland svenska arbetare än bland andra länders arbetare. SAF försöker i sin skrift utmåla de svenska arbetarna som en samling samvetslösa försäkringsbedragare. Enligt SAF:s uppfattning beror sjukfrånvaron på att sjukpenningen är för hög, att sjukpenningen utgår

utan karenstid, att det inte behövs sjukintyg förrän den sjunde dagen och att arbetsmoralen är för låg. Man utmålar "arbetarklassens ansvarslöshet" som ett hot mot den svenska exportindustrin. Sanningen är en helt annan. Arbetsköparna har vant sig vid att arbetarna av ekonomiskt tvång skall släpa sig till jobbet även när de är sjuka. Det tvånget har i viss mån försvunnit (SAF vill införa det igen), och det är riktigt och rimligt att det ökar antalet sjukskrivningar. Men den avgörande förklaringen till de stigande sjukskrivningstalen är att ingen människa i längden klarar av att varje dag drivas till det yttersta i en omänsklig arbetstakt och därtill många gånger under osunda och ofta direkt hälsovådliga förhållanden.

En förkortning av arbetstiden kommer inte att lösa alla dessa problem. Det krävs omfattande åtgärder inom arbetsmiljön och, som vi tidigare påpekat, arbetarkontroll över produktionsprocessen. Men en arbetstidsförkortning kommer att spela en viktig roll för lönarbetarnas hälsa och medverka till en minskande utslagning, inte minst därför att den kommer att öka antalet jobb på arbetsmarknaden. Men det här är en lösning som arbetsköparna inte kan acceptera, därför att det kommer att minska deras vinster. De vill ta till piskan och tvånget. Få företeelser är så motståndskraftiga mot demokratisering och social förändring som arbetsköparmentaliteten.

Koncentrationsprocessen inom industrin, som staten och kommunerna beredvilligt underlättat genom anpassad samhällsplanering, har skapat ytterligare ett argument för arbetstidsförkortning. Särskilt i storstadsregionerna, men också i glesbygderna, har denna process lett till dramatiska förändringar av tidsåtgången för resor till och från arbetet. Kapitalintressena har på det sättet överlastat kostnader på lönarbetarna, dels genom att öka resornas längd, dels genom att öka bruttoarbetstiden. Man kan således konstatera att över en miljon människor har en sammanlagd arbets- och restid på mer än tio timmar per dag, och närmare 15 % av de anställda har så mycket som elva timmar eller mer.

I ett mansdominerat samhälle som vårt faller det på kvinnornas lott att ta ansvaret för hem och familj. Det gör att kvinnorna ofta tvingas ta dåligt betalda deltidsarbeten. Av närmare 800 000 deltidsarbetande är ca 700 000 kvinnor. Kvinnorna kommer därigenom, trots att de förvärvsarbetar, att vara ekonomiskt beroende av männen. Ett sätt att bekämpa dessa orättvisor är att genomföra en allmän arbetstidsförkortning. Det skulle skapa fler arbetstillfällen, vilket är nödvändigt för att, som vpk påpekar i en annan motion, åstadkomma de 800 000–900 000 nya jobb som fordras för att kunna garantera vars och ens rätt till ett arbete och framför allt för att kvinnorna skall kunna komma ur den förnedrande situation som det innebär att bli betraktad som reservarbetskraft.

Vpk kräver således ett beslut om sju timmars arbetsdag år 1977 och att sextimmarsdagen införs senast 1980. För vissa grupper av arbetande är det emellertid nödvändigt att gå ännu snabbare fram. Det gäller dels skiftarbetande, dels de som har särskilt pressande och hälsofarliga jobb. När det

gäller de skiftarbetande och de med mycket oregelbundna arbetstider finns det i dag åtskilligt material som entydigt talar för nödvändigheten av en snabb arbetstidsförkortning. På vilket sätt och i vilka former arbetstidsförkortningen för dessa grupper skall genomföras, måste avgöras av de anställda själva och deras fackliga organisationer, eftersom förhållandena är mycket skiftande inom olika yrkesområden.

Mot bakgrund av ovanstående hemställs

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om lagförslag innebärande att sju timmars arbetsdag skall genomföras under år 1977 och att sex timmars arbetsdag skall genomföras senast år 1980,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer om en skyndsamt utarbetad plan för en snabbare nedtrappning av arbetstiden till sex timmars arbetsdag eller 30 timmars arbetsvecka för skiftarbetare och jämställda grupper.

Stockholm den 13 januari 1977

LARS WERNER (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)
i Malmö

KARL HALLGREN (vpk)

ROLF HAGEL (vpk)

C.-H. HERMANSSON (vpk)

KARIN NORDLANDER (vpk)

LARS-OVE HAGBERG (vpk)
i Borlänge

TOMMY FRANZÉN (vpk)